

Lieve De Laet en Romain Van De Voorde¹

Kinderen als wapen en prooi in vechtscheidingssituaties

Net als de sector van de ambulante revalidatie ondervindt men in de wereld van de Centra voor Geestelijke Gezondheidszorg een toenemende druk op de werking vanuit nieuwe maatschappelijke fenomenen. Een dergelijk fenomeen is het deels uiteenvallen van het klassieke gezinsbeeld en de verschuivende houdingen van de maatschappij en van de juridische wereld hiertegenover. Steeds meer worden we concreet geconfronteerd met kinderen die in echtscheidingssituaties leven, wat op zich al specifieke problemen oplevert. Nog indringender is de impact van het fenomeen 'vechtscheidingen' op onze werking en maatschappelijke situering. Soms dreigen we als organisatie te worden meegesleurd in deze strijd en in de juridische complicaties die deze met zich meebrengt.

In de Vlaamse GGZ-wereld hebben ze de koppen bij elkaar gestoken om gezamenlijk een antwoord te zoeken op deze uitdagingen. Een stuurgroep onder leiding van Lieve De Laet heeft een visietekst opgesteld, die als leidraad kan dienen voor een eenduidiger aanpak van de problematiek in de GGZ-centra. Ook in Centra voor Ambulante Revalidatie worden we geconfronteerd met deze uitdagingen. Dikwijls weten ook wij niet hoe we hierop psychologisch, sociaal en juridisch juist kunnen reageren. We hebben de indruk dat de verschillende centra hierin nogal verscheidene houdingen aannemen.

Als vertrekpunt om hierover tot meer overkoepelend overleg te komen in de revalidatiesector heeft Romain Van De Voorde een samenvatting van de tekst van de Centra voor Geestelijke Gezondheidszorg gemaakt. We leggen ze hier exemplarisch voor (met goedkeuring van de initiatiefnemers) en hopen dat dit de aanzet kan worden tot een breder overleg en het vormen van een eigen standpunt voor de specifieke CAR-werking.

¹ Lieve De Laet is als kinderpsycholoog verbonden aan het Centrum voor Geestelijke Gezondheidszorg Vlaams Brabant Oost te Leuven. Romain Van De Voorde is orthopedagoog en werkt in het Centrum voor Ambulante Revalidatie Spermalie te Brugge. Contactadres: romain.van.de.voorde@reva-spermalie.be

■ Inleiding

Deze tekst wil een aantal handvatten bieden in een Centrum voor Geestelijke Gezondheidszorg (CGG) voor de behandeling van kinderen/jongeren waarvan de ouders verwikkeld zijn in een vechtscheiding of in een problematische echtscheiding met emotionele verwaarlozing en/of mishandeling van kinderen.

Bij therapeuten is er terughoudendheid om met deze problematiek aan de slag te gaan. De conflictueuze situatie waarin je kan terecht komen, speelt hierbij zeker een belangrijke rol. Ook het feit dat je onvoldoende handvatten vindt in de literatuur en dat er hierover nog relatief weinig therapeutische ervaring werd uitgewisseld, veroorzaakt terughoudendheid. Bovendien brengt de juridische context veel onzekerheid mee, omdat dit voor de meeste therapeuten een relatief onbekend terrein is.

Cijfergegevens tonen ook aan dat echtscheidingen een maatschappelijk relevant thema vormen, waarmee we in stijgende mate worden geconfronteerd. Uit rijksregistergegevens blijkt dat op 1 januari 2004 ruim twintig procent van de 0- tot 17-jarigen in het Vlaamse Gewest een echtscheiding van de ouders heeft meegemaakt. In totaal hebben bijna 250.000 kinderen ervaring met een echtscheiding of een overlijden van een ouder (Centrum Bevolking en Gezinsstudie, werkdo-

cument 2005/7). Veel ouders onderkennen tijdens of na hun echtscheiding moeilijkheden om het overeengekomen (Echtscheiding Onderlinge Toestemming (EOT)) of bekomen omgangsrecht met hun kinderen uit te oefenen. In ruim 50 procent van het totale aantal echtscheidingen doen zich min of meer ernstige problemen voor inzake de omgangsregeling. Gemiddeld worden per jaar zo'n 15.000 klachten 'onuitvoerbaar omgangsrecht' bij het gerecht ingediend. In de periode van januari 2001 tot december 2003 werden er in Vlaanderen 1.939 klachten ingediend voor verwaarlozing en mishandeling in het kader van echtscheiding.

Op basis van deze cijfergegevens kunnen we besluiten dat een groot aantal kinderen wordt geconfronteerd met een conflictueuze echtscheiding van hun ouders. Vele van deze echtscheidingen monden uit in een jarenlange vechtscheiding. Dit kan nefaste gevolgen hebben voor de ontwikkeling van een kind. Niet zozeer de echtscheiding op zich betekent een gevaar voor de ontwikkeling van kinderen, maar wel de voortdurende (jarenlange) strijd in een echtscheiding en de sfeer van wantrouwen die er heerst in situaties van vechtscheiding. De gespleten loyaliteit die ontstaat bij kinderen die in een vechtscheiding van hun ouders worden betrokken, belemmert heel sterk hun eigen ontwikkeling. Het is dan ook belangrijk dat er hiermee in een CGG therapeutisch wordt gewerkt.

■ Omschrijving van enkele begrippen

Alvorens de aanpak van kindproblemen in de context van problematische echtscheidingen in een CGG te beschrijven lichten we eerst enkele begrippen toe. We beschrijven tevens het verband tussen de problematiek van vechtscheidingen en van kindermishandeling.

Conflictueuze echtscheidingen en vechtscheidingen

Wanneer de echtscheiding van één partner uitgaat of wanneer er veel verwijten zijn naar elkaar, ontstaat er vaak een conflict. Dit houdt verband met het emotionele proces dat met de echtscheiding gepaard gaat (bijvoorbeeld het verteren van de moeilijkheden tijdens het huwelijk, van de breuk, de afwijzing, het omgaan met de schuldvraag, enz.). Alle zaken die in het kader van de echtscheiding moeten worden geregeld (huisvesting, financies, verdeling goederen, eigendommen en schulden, onderhoudsgeld, alimentatie, verblijfsregeling en gezag over de kinderen, enz.) kunnen in deze strijd als een wapen worden gebruikt.

Het is belangrijk om een onderscheid te maken tussen echtscheidingen waarbij de kinderen rechtstreeks het slachtoffer zijn en echtscheidingen waarbij ouders de kinderen buiten hun

gevecht kunnen houden en zorgzame ouders kunnen blijven.

We spreken van een *conflictueuze echtscheiding* als er tussen de ouders een gevecht/conflict is omtrent de echtscheiding, maar zij toch de kinderen buiten dit gevecht houden. Zij blijven met andere woorden zorgzame ouders. Deze ouders maken een onderscheid tussen hun positie als ex-partners en hun positie als ouders.

Van een *vechtscheiding* spreken we wanneer het een echtscheiding betreft waarin er geen rekening wordt gehouden met de kinderen omwille van het gevecht tussen de ouders. Een of beide ouders verlaten hun ouderpositie ('moederen', 'vaderen' en bescherming bieden worden losgelaten) en het belang van het kind wordt uit het oog verloren. Het kind dreigt op emotioneel vlak in de kou te blijven staan of wordt door de ouders zelfs actief betrokken en misbruikt in de strijd die er is tussen de ex-partners. Soms spelen in deze strijd ook de nieuwe partners van de ouders een rol.

Het is typisch voor vechtscheidingen dat de partijen eenzijdig op zoek zijn naar bevestiging van hun klachten over mishandeling door de andere ouder. De hulpverlener wordt dan ingeroepen als machtige derde die de andere ouder tot de orde moet roepen of moet sanctioneren door hem/haar omgangsrecht te weigeren of hiervoor argumenten aan te dragen.

De link met kindermishandeling

De brochure *Kindermishandeling van Kind & Gezin* (2001) hanteert de volgende definitie: "*Kindermishandeling* omvat elke situatie waarbij het kind slachtoffer is van bedreigende en/of gewelddadige interactie van fysieke, psychische of seksuele aard en dit passief of actief." Bij vechtscheidingen is er meestal sprake van psychische mishandeling en van psychische verwaarlozing.

Bij *psychische mishandeling* worden de emotionele behoeften van het kind (behoefte aan steun, bemoedering, veiligheid en geborgenheid) niet erkend of erger nog: er wordt op een wrede, destructieve manier op gereageerd.

Het klimaat waarin het kind moet opgroeien is uiterst vijandig, afwijzend en onvoorspelbaar. Ouders die verwickeld zijn in een vechtscheiding, zijn meestal zo bezig met hun eigen problemen dat ze helemaal geen oog meer hebben voor wat er met hun kinderen gebeurt. De kinderen groeien op in een sfeer van vijandigheid en onveiligheid. Er is geen stabiele hechtingsfiguur meer beschikbaar. Daarbij komt nog dat ouders soms een heel negatieve houding aannemen tegenover hun kinderen: de kinderen worden afgewezen, ze krijgen de indruk dat ze in de weg lopen, ze worden soms overdreven gestraft, enz. Kinderen worden gedwongen om een

standpunt in te nemen, te kiezen tussen de ouders, veel negatieve dingen te horen over de andere ouder, enz. Bovendien worden ze vaak vergeleken met de andere 'slechte' ouder.

We spreken over *psychische of affectieve verwaarlozing* als aan het kind geen aandacht of genegenheid wordt geschonken, waardoor het sociaal geïsoleerd geraakt. De ouder is in emotioneel opzicht niet beschikbaar. Het kind wordt voortdurend aan zijn lot overgelaten. Een psychisch verwaarloosd kind krijgt weinig of geen positieve aandacht, ondersteuning of stimulering van de ouder. De ouder-kindrelatie kenmerkt zich meestal onbewust en ongewild door koelheid, liefdeloosheid en afwijzing.

Tussen mishandeling en verwaarlozing is er soms een subtiel verschil. We spreken van mishandeling als het kind op een actieve manier onrecht wordt aangedaan (bijvoorbeeld als het kind wordt gestraft omdat het de andere ouder verdedigt, wanneer het te horen krijgt dat het even slecht is als de andere ouder, of als er strijd is rond het al of niet meegeven van kleding). Met verwaarlozing bedoelen we dat het kind op een passieve wijze onrecht wordt aangedaan (bijvoorbeeld als de noden van het kind niet worden gezien, als er geen aandacht en interesse is voor de leefwereld van het kind, enz.). De ontwikkelingsvragen van het kind worden bij verwaarlozing niet meer ingevuld door de ouders.

Bij vechtscheidingen zijn psychische mishandeling en verwaarlozing meestal in elkaar vervlochten aanwezig (www.kindermishandeling.org).

Gevolgen voor de kinderen

Een vechtscheiding is sowieso een risicofactor voor de ontwikkeling van een kind. Dit wil zeggen dat het nadelig kan inwerken op de ontwikkeling. Meteen moet toch duidelijk gesteld dat dit niet altijd zo hoeft te zijn. De mate waarin een vechtscheiding een risicofactor is voor de ontwikkeling kan verschillen van kind tot kind. Bij het beoordelen wordt een inschatting gemaakt van de risicofactoren en de beschermende factoren, die gelegen zijn in het kind zelf én in zijn leefsituatie.

Dat een (vecht)scheiding een hypotheek legt op korte en op langere termijn, blijkt uit wetenschappelijk onderzoek.

Kinderen die een echtscheiding hebben meegemaakt, presteren aanzienlijk slechter op school. Ze kampen met gedragsproblemen en manifesteren een lager psychologisch en emotioneel welbevinden. Ze hebben een lager zelfbeeld en meer problemen met sociale relaties dan kinderen uit intacte gezinnen. Bovendien wekt een scheiding voor veel kinderen schuldgevoelens op en daarmee samenhangend depressieve gevoelens en verlatingsangst.

De grootste risicofactoren voor het al dan niet ontwikkelen van probleemgedrag na een ouderlijke scheiding zijn het voortdurende ouderlijke conflict (ernst en duur) en de manier waarop de kinderen hierin worden betrokken. Ook een niet goed functionerende verzorgende ouder en de achteruitgang van de financiële levensomstandigheden van het kind vormen een bedreiging. De betrokken kinderen ondergaan ook vele bijkomende veranderingen in hun leven. Ook dat kan een hypotheek leggen op een gezonde psychische ontwikkeling.

Daarnaast zijn er een aantal beschermende factoren. Het zijn factoren in het kind zelf, zoals de psychische draagkracht, de weerbaarheid en 'steniciteit' van het kind, d.w.z. het beschikken over bepaalde sterke vaardigheden als sociale competentie of probleemoplossend vermogen. Verder zijn minstens één goed functionerende, thuiswonende en zorgende ouder en zo weinig mogelijk confrontatie met ouderlijke conflicten beschermend. Dit is ook het geval voor de steun van de sociale omgeving en de toegang tot therapeutische interventies (Pals, 2007). Andere beschermende factoren om in de balans op te nemen, zijn de plaats in de kinderrij, de leeftijd, het hebben van goede contacten met klasgenoten en het ontvangen van kinderalimentatie.

Dit alles toont aan dat er individuele verschillen zijn in de wijze waarop kin-

deren omgaan met de (vecht)scheiding van hun ouders. Gekneld zitten tussen twee vechtende ouders kan – zoals bij elke vorm van mishandeling – aanleiding geven tot ernstige emotionele problemen bij kinderen: depressie, verlatingsangst, schoolweigering, ontwikkelingsstagnatie, somatische klachten, enz.

Deze ernstige problemen manifesteren zich niet alleen gedurende de periode van de vechtscheiding. Ook op lange termijn en soms hun hele leven lang ondervinden deze kinderen de gevolgen van het trauma van de mishandeling (moeilijkheden om een relatie te durven aangaan, negatief zelfbeeld, geschaad vertrouwen, problemen in de opvoeding van hun kinderen, enz.) (Pals, 2007).

Hieronder bespreken we twee ernstige vormen van mishandeling in vechtscheidingssituaties: parentificatie van een kind en oudervervreemding.

Een kind kan door de echtscheiding van zijn ouders zodanig geparentificeerd worden dat het veeleer als ouder moet functioneren en heel de last van het gezin op zijn schouders draagt. Dikwijls houdt het oudste kind heel het gezin draaiende. Deze ouderlijke verantwoordelijkheid, die het kind onterecht wordt toegemeten, overstijgt de mogelijkheden van een kind. Het kind kan en mag niet bezig zijn met zijn eigen leeftijdgebonden ontwikkelingsstaken en geraakt hierdoor

helemaal uit balans. Verder kan de *parentificatie* zo ver gaan dat het kind ook als partner moet functioneren. Het kind moet de emotionele nood van de ouder lenigen, soms op een volwassen manier. Dit plaatst een kind voor een verwarrende opdracht: tegelijkertijd kind én partner moeten zijn. Het kind wil niet tekortschieten in beide rollen. Loyaliteit dwingt het kind hiertoe, terwijl het – bekeken vanuit het perspectief van het kind – onwezenlijk en ongezond is.

Kinderen worden door de ouders soms uitgespeeld in hun gevecht met elkaar. Deze psychische mishandeling van een kind in een vechtscheiding kan ernstige vormen aannemen. Het *Parent alienation syndrome* (PAS) (oudervervreemding), waarover Richard A. Gardner veel heeft gepubliceerd, is hier een voorbeeld van. Gardner situeert PAS in het gevecht van de ouders om het gezag te mogen uitoefenen over het kind. De ene ouder indocctrineert het kind zodanig dat het de andere ouder mee gaat denigreren en haten, waardoor het kind uiteindelijk niet meer op bezoek wil bij de andere ouder en er tenslotte volledig van vervreemdt (wat op zijn beurt kan leiden tot het ouderverstotingssyndroom). Gardner noemt dit een zeer ernstige vorm van mishandeling, omdat de band tussen het kind en een ouder volledig wordt kapotgemaakt. Dit is psychisch zeer schadelijk voor het kind. Van Gijsegem (in Beel, 2007) meent dat vier procent van alle kinderen na

echtscheiding met oudervervreemding te maken heeft.

■ Belang van correcte juridische informatie

Therapeuten in de CGG zijn meestal weinig vertrouwd met de wetgeving, de rechtspraak en de rechtsgang. Het is voor hen nochtans belangrijk om de juiste definiëring te kennen van de juridische termen die in verband met echtscheiding worden gehanteerd. Bij de aanmelding en zeker in de loop van de begeleiding worden die door de ouders vaak gebruikt. De wetgeving en de rechtsgang bepalen immers mee hoe de ouders tegenover elkaar staan. Er zijn verschillende procedures waarin de ouders kunnen verwickeld zijn. Verschillende rechtbanken (rechtshoofden) kunnen erbij betrokken zijn.

Zo doet de jeugdrechter uitspraken omtrent ouderlijk gezag en het omgangsrecht. De vrederechter kan (enkel) in het kader van dringende en voorlopige maatregelen (bij feitelijke scheiding) uitspraak doen over de uitoefening van het ouderlijk gezag. De voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg heeft tijdens de procedure van echtscheiding op grond van bepaalde feiten de bevoegdheid om voorlopige maatregelen te nemen omtrent de uitoefening van het ouderlijk gezag. Hij kan (enkel) in geval van hoogdringendheid ook in kortgeding rechtspre-

ken inzake omgangsrecht van ouders, grootouders en derden.

Na de echtscheiding is alleen de jeugdrechtbank nog bevoegd. Het is belangrijk te weten dat de regeling over ouderschap doorheen de jaren verschillende wetswijzigingen heeft gekend. Zo zijn er op dit moment (2007) verschillende regelingen in voege, afhankelijk van het tijdstip waar op basis van de toen geldende wetgeving een vonnis werd geveld. Vóór 1995 verkreeg één ouder alle ouderlijk gezag. De andere ouder had dan recht op contact en recht op toezicht. In 1995 is er een belangrijke wijziging doorgevoerd. Vanaf dan geldt het principe van de gezamenlijke uitoefening van het ouderlijk gezag.

■ Therapeutisch aanbod

Wanneer kan een CGG worden ingeschakeld?

Er zijn verschillende situaties van psychisch/psychiatrische problemen bij kinderen te onderscheiden.

Zo kan een kind omwille van de vechtscheiding van zijn ouders ernstige psychische problemen hebben gekregen. Kinderpsychiatrische stoornissen kunnen immers worden uitgelokt door echtscheiding als levensgebeurtenis. Een kind kan ook al vóór de echtscheiding van de ouders een eigen psychopathologie hebben. De echtscheiding

van de ouders kan dit nog versterken, onder andere door het ontbreken van zorgend ouderschap (bijvoorbeeld als een kind de diagnose autisme heeft gekregen en één van de ouders niet akkoord is met deze diagnose). Door de echtscheiding groeien de ouders verder uit elkaar en zullen ze elk op hun manier en vanuit hun eigen overtuiging met het kind omgaan. Dit kan – zeker voor een kind met autisme – heel verwarrend worden. Ten slotte kan een kind ook ernstige psychische problemen ontwikkelen omwille van verwaarlozing in een gezin dat voordien al slecht functioneerde. Als deze ouders ook nog (vechtend) uiteen gaan, is de kans groot dat de verwaarlozing nog ergere vormen aanneemt, waardoor de psychische problemen van het kind nog ernstiger worden.

Deze situaties zijn niet altijd duidelijk af te grenzen. Er is vaak sprake van comorbiditeit tussen vechtscheiding met psychische verwaarlozing en andere problemen zoals kinderen van ouders met een psychiatrische problematiek (KOPP), dreiging met suïcide, familiedrama, enz.

Kader om te werken met vechtscheiding in een CGG

Het verloop van de juridische afhandeling, de ontwikkelingsfase van het kind evenals de fase van verwerking van de echtscheiding waarin beide ouders zich bevinden, kunnen de therapie mee bepalen. Bovendien

kan de juridische context gedurende het volledige therapeutische proces veranderen en ermee interfereren. Therapeuten moeten zeker op de hoogte blijven van de juridische veranderingen, omdat die ook van invloed kunnen zijn op de therapieën.

Rekening houdend met het bovenstaande kunnen er geen vaste regels zijn voor 'de vechtscheiding met mishandeling en/of emotionele verwaarlozing'. Elk dossier moet worden benaderd naargelang de verschillende variabelen.

In geval van vechtscheidingen is het meestal één van de ouders die één of meerdere kinderen uit het gezin aanmeldt op een kinder- en jeugdteam van een CGG. De aanmelding betreft gewoonlijk problemen bij de kinderen op het vlak van gedrag thuis en/of op de school, emotionele problemen, achteruitgang van de schoolresultaten, enz. Deze ouder vermeldt veelal slechts in de marge dat er een echtscheiding aan de gang is. Bij elke nieuwe aanmelding moet de therapeut dan ook waakzaam zijn en nagaan of er sprake is van een vechtscheiding en van kindermishandeling.

Therapeutische uitgangspunten

De therapeut werkt en intervenueert meer structurerend en zal meer moeten nadenken over een strategische manier van handelen. Hij/zij moet stilstaan bij visies over het therapeutische verloop

van de casussen rond vechtscheidingen omwille van de complexiteit, de gelaagdheid, de emotionele zwaarte en de veranderende realiteit.

Rekening houden met de loyaliteiten van een kind naar beide ouders – Een kind wil loyaal blijven naar beide ouders. Het wil geen ouder verliezen. Het is een belangrijke steunbron voor het kind als het de erkenning krijgt dat het zijn ouders niet kwijt is wanneer deze uit elkaar gaan. Het krijgt hierdoor niet het gevoel dat het moet kiezen voor één ouder en tegen de andere ouder.

Meerzijdige partijdigheid: een sterk punt voor de therapeut – Meerzijdige partijdigheid is het principe waarbij men afwisselend de verschillende partijen erkent, van partij wisselt en zich inleeft in ieders positie en inspanningen doet om zo de dialoog tussen de partijen op gang te brengen. Het is belangrijk om hierbij de ander en de belangen van de ander niet uit het oog te verliezen. Meerzijdige partijdigheid betekent dat de therapeut moet denken aan het kind, zijn vader én zijn moeder en over hun loyaliteiten onderling. Dat brengt onvermijdelijk gevoelens van onmacht mee. Hierdoor kan je als therapeut in conflict komen, omdat je je net als het kind in een onmogelijke situatie geplaatst voelt. Als hulpverlener heb je dan de neiging om – vanuit de bezorgdheid voor het kind – toch voor een partij te kiezen (Kooij, 2007).

Positie nemen – Het is typisch bij vechtscheidingen dat de therapeut voortdurend door de ouders wordt uitgedaagd om een positie in te nemen. Een therapeut moet hiervoor steeds alert zijn.

Communicatielijnen installeren (naar beide ouders in dezelfde mate) – Het is belangrijk om vanaf het begin duidelijke afspraken te maken met beide ouders over de manier waarop er zal worden gecommuniceerd. De therapie mag geenszins worden gebruikt om via de therapeut informatie te krijgen over de andere ouder. Het is de bedoeling van de therapie dat de ouders niet blijven communiceren via de therapeut, maar dat de communicatielijn tussen de ouders weer wordt hersteld, zodat er tussen hen opnieuw een communicatieve (en geen vechtende) relatie kan worden geïnstalleerd.

Oudertherapie

De kinder- en jeugdteams van de CGG bekijken de problematiek van vechtscheidingen steeds vanuit het perspectief van het kind: Hoe kan de therapie dit kind in deze situatie het best helpen? Ze proberen dit te realiseren door in de oudertherapie de ouders/ex-partners terug het ouderperspectief te laten innemen en opnieuw vanuit de situatie van het kind te leren kijken. Het hulpaanbod in de CGG probeert van vechtende ouders weer zorgende ouders te maken. De ouders

worden gewezen op hun verantwoordelijkheid tegenover hun kinderen. Als geen van beide ouders de verantwoordelijkheid opneemt voor het kind, heeft de therapeut de neiging om die op zich te nemen. Dit is typisch voor mishandelingssituaties. De therapeut moet echter de ouders blijven wijzen op hun verantwoordelijkheid.

Om tot een therapeutische werkalliantie met de ouders (en het kind) te kunnen komen, is het noodzakelijk dat de patiënt/de ouder(s) zich in de patiëntpositie kunnen herkennen. Dit wil zeggen dat de patiënt zich in het geheel moet kunnen zien als schakel waarlangs verandering en evolutie mogelijk is. Dit impliceert dat de patiënt bereid is zichzelf te onderzoeken in de werkrelatie met de therapeut. Dit wil niet zeggen dat de vader/moeder die deze werkrelatie aangaat, zich als schuldige of oorzaak van de problemen moet beschouwen. De patiënt moet zich als aangrijpingspunt zien om de moeilijkheden mee te hanteren. Dit betekent ook dat er geen sprake is van een therapeutische relatie zolang een vader of moeder met het consult de andere ouder wil veranderen of bestrijden (via de therapeut als een soort van spreekbuis of advocaat of machtige derde, die de andere ouder tot de orde moet roepen).

Samenwerking met het volwassenenteam is aangewezen als de individuele problematiek van één of beide ouders ernstig is, en als pathologisch wordt

ervaren en als het therapeutische proces hierdoor wordt belemmerd.

Kindertherapie

Naast de begeleiding van de ouders willen we ook individuele sessies met het kind installeren. Het kind wordt immers meestal door de ouders vooruitgeschoven en als 'het probleem' benoemd. De therapeut moet er wel op bedacht zijn dat deze individuele sessies vanuit het kindperspectief slechts helend zijn, als het kind hiervoor van de ouders de toelating en de ruimte krijgt. Bovendien is het in het belang van de ontwikkeling van het kind dat er alleen individuele sessies worden geïnstalleerd als beide ouders hiervoor hun toestemming hebben gegeven.

Het is de visie van de CGG-stuurgroep Kindermishandeling dat de ex-partners het perspectief van het kind weer moeten leren zien. Maar de kindpositie aanwezig stellen is niet per definitie gelijk aan het kind zien. Er moet eerst een werkbare context met de ouders worden gecreëerd vooraleer erover kan worden nagedacht om het kind individueel te zien. Daarna moet er voor het kind 'therapeutische ruimte' worden gemaakt. Het zien van een kind sluit immers altijd een verwachting van de ouder in en is vaak sterk beladen in de vechtscheidingsstrijd.

De therapeuten voelen zich dikwijls bijzonder aangesproken door de

emotionele nood van het kind en voelen zich schuldig als ze het kind niet zien. Hierdoor worden ze ertoe verleid om stappen te zetten om het kind toch iets rechtstreeks te bieden. De therapeut moet zich blijven afvragen of dit ook voor het kind therapeutisch het beste is.

Verskillende therapeutische fasen

In situaties van vechtscheiding is het absoluut noodzakelijk om de verschillende stappen van het therapeutische proces uiterst bedachtzaam te zetten. Op die manier kan de therapeut zo veel mogelijk misverstanden vermijden.

Aanmeldingsfase

Het eerste contact

De aanmeldingsklacht in een CGG kan niet altijd als uitgangspunt dienen om te oordelen of het al dan niet over een vechtscheiding gaat. Veel vechtscheidingen worden immers niet als dusdanig aangemeld. De kinderen worden aangemeld met een combinatie van problemen (gedragsproblemen, emotionele problemen). Pas in een latere fase blijkt soms hoe ernstig de ouders verwickeld zijn in een gevecht.

Al bij het eerste contact met ouders die zich aanmelden in het geval van een (v)echtscheiding, is het belangrijk een aantal uitgangspunten voor hen te expliciteren. In het geval van

vechtscheidingen is er dikwijls al een probleem in de opstartfase, in die zin dat de betrokkenen het voorgestelde kader voor de behandeling vaak niet respecteren en het direct of indirect ondermijnen. Een belangrijk uitgangspunt is dat de hulpverlening niet alle zorg voor het kind naar zich toe moet halen. De hulpverlening responsabiliseert de ouders door met hen van bij de aanvang de volgende zaken te bespreken:

Bij een aanmelding van een kindproblematiek in een echtscheidingscontext vraagt de therapeut aan de anmeldende ouder (AO) of de andere ouder (NAO) *op de hoogte is van de aanmelding*. Het is immers aangegeven om met beide ouders contact te hebben. Als dat niet het geval is, vraagt de therapeut of de AO de NAO hiervan op de hoogte stelt. Wanneer dit moeilijk of onmogelijk blijkt, neemt het CGG, met de toelating van de AO contact op met de NAO. Dit kadert in de juridische context, waarbij beide ouders recht hebben op informatie en inspraak omtrent het kind.

Het is van belang te exploreren of ook de NAO de toestemming geeft voor therapeutische interventies (diagnostisch onderzoek, psychotherapie). Dit kadert eerst en vooral in de juridische context. Bij de regeling 'gezamenlijk ouderlijk gezag', wat momenteel de regel is, geldt dat er geen diagnostisch onderzoek en geen therapie

mag worden gegeven aan het kind als één ouder expliciet weigert om toestemming te geven. Men wenst als behandelaar immers niet dat het kind in nog ernstiger loyaliteitsconflicten terechtkomt wanneer men het kind zelf zou zien en er geen toestemming is van beide ouders. Dit zou enkel kunnen leiden tot een verergering van de problemen. De leeftijd van het kind speelt hierbij geen rol.

Het is belangrijk om bij aanmelding van een kindproblematiek *samen te werken met beide ouders*. Het is bijgevolg wenselijk om ook de NAO ten minste één maal te spreken. De therapeut bespreekt met de AO dat men als therapeut meer ruimte heeft als de andere ouder op de hoogte is van de aanmelding en het verdere verloop. Het *uitklaren van de juridische situatie* gebeurt bij voorkeur in het begin van de therapie. Hiervoor is het goed als men van de ouders een afschrift kan krijgen van de juridische regeling. Het is belangrijk dat de CGG-medewerker de juridische situatie kent alvorens met de therapie te starten. Hiervoor is een samenwerking met een justitieassistent, CAW of justitiehuis soms noodzakelijk.

Met de ouders bespreekt de therapeut het *beroepsgeheim* dat hij/zij heeft naar de twee ouders toe. De ene ouder kan via de therapeut geen (verborgen) informatie krijgen van de andere ouder. De therapeut moet de ouders deze informatie wel geven, die

ze als ouders nodig hebben om hun kinderen goed te kunnen opvoeden.

Voor het geven van informatie aan de ouders geldt algemeen het zorgvuldig omgaan met inhoudelijke verslagen en attesten. De volgende richtlijnen kunnen gelden:

- Als ouders een attest of een inhoudelijk verslag vragen, is dit een werkpunt dat tijdens het therapeutische proces aan bod moet komen. Algemeen kan de hulpverlening stellen dat er geen inhoudelijke verslagen aan de ouders worden gegeven als die worden gevraagd door een advocaat in het kader van een proces om gelijk te krijgen.
- Als ouders een aanwezigheidsattest vragen moet de hulpverlening eerst hun vraag verkennen en met de ouders argumenteren dat die attesten weinig waarde hebben. Als ouders er toch blijven op aandringen, dan worden er in het belang van het kind attesten geschreven dat een ouder/kind aanwezig was, niet dat een ouder afwezig was.
- Als (de sociale dienst van) de jeugdrechtbank een verslag vraagt dan moet de hulpverlening afwegen of een inhoudelijk verslag in die casus zinvol kan zijn. Er kan een mondeling overleg zijn met de rechtbank. Het verslag dat zij hiervan maken, kan door de CGG worden nagelezen. Het doorgeven van informatie is hier echter wel een

schending van het beroepsgeheim. Soms is dit nodig om de zaak in het belang van het kind te deblokken. Om dit te doen is er een akkoord van beide ouders nodig.

Vraagverheldering

Bij elke aanmelding is een vraagverheldering nodig om een beter zicht te krijgen op de hulpvraag van de ouders. Deze is ook nodig om te oordelen of het CGG de hulpvraag kan beantwoorden, of er andere instanties bij moeten betrokken worden en/of de ouders naar een andere dienst moeten worden doorverwezen. Om te kunnen starten met hulpverlening in een CGG moeten er zowel op therapeutisch als op juridisch vlak bepaalde voorwaarden vervuld zijn:

- Op therapeutisch vlak kunnen de ouders tot een akkoord komen dat zij er willen aan werken om weer als zorgende ouders na te denken over de noden van hun kind.
- Bij de start van de therapie heeft de hulpverlening duidelijkheid over de juridische context.
- Op juridisch vlak zijn de ouders in staat om een duidelijk onderscheid te maken tussen de juridische weg en de therapeutische mogelijkheden om conflicten op te lossen. Als het gevecht op juridisch vlak voortdurend interfereert met het therapeutische aanbod en hier soms dwars tegenover staat, dan is het onmogelijk om therapeutisch verder te werken. In dat

geval wordt er eerst verwezen naar een dienst voor echtscheidingsbemiddeling.

Indicatiestelling

Na deze inleidende activiteiten volgt er een duidelijke indicatiestelling om te bepalen welke therapievorm of therapieopzet het meest aangewezen is. Het is hierbij belangrijk dat de kindfactoren niet over het hoofd worden gezien. Soms is een diagnostisch onderzoek van het kind aangewezen. De resultaten van dat onderzoek worden met de beide ouders besproken. Uit deze hele intakefase kan volgen dat het kind al dan niet individuele therapie nodig heeft of dat het best wordt verwezen. Er kan een indicatie zijn om enkel met de ouders verder te werken of naast oudertherapie ook individueel met het kind te werken.

De setting om beide ouders samen te zien in een oudertherapie is in het geval van vechtscheiding zo goed als onmogelijk.

In nieuw samengestelde gezinnen krijgen nieuwe partners niet direct een plaats. Er wordt eerst bekeken welke plaats de nieuwe partner heeft in het gezin en daarna wordt er beslist of het opportuun zou zijn om de nieuwe partner bij de oudertherapie te betrekken en op welk moment hij/zij erbij kan worden betrokken. Soms is er ook een indicatie om de ouders voor hun eigen problematiek naar een

volwassenendienst van een CGG te verwijzen.

Behandelingsfase

Wanneer de ouders een hulpvraag hebben en bereid zijn om hun handelen aan te passen aan de noden van het kind, ontstaat er ruimte voor verandering en kan met een *oudertherapie* worden gestart. Dit kan onder verschillende vormen worden aangeboden:

- Met de ex-partners samen als ouder: In de therapie kan de therapeut met beide ouders samen werken, zodat ze elk als ouder zo goed mogelijk voor hun kind zorgen als het kind bij hen is. Dit is in geval van vechtscheiding echter quasi onmogelijk.
- Met elk van de ouders afzonderlijk: Beide ouders kunnen wel bereid zijn om verder als ouders na te denken over de noden van hun kind, maar ze kiezen ervoor om dit niet samen te doen met hun ex-partner.
- Met één ouder: Soms is het in de realiteit enkel mogelijk om met één ouder te werken. Als blijkt dat één ouder goed zorg draagt voor het kind en niet meedoet aan de vechtscheiding, dan heeft het kind toch op één plaats een veilige, betrouwbare omgeving. Dit geldt als een belangrijke beschermende factor voor de ontwikkeling van het kind. Als er enkel met één ouder

verder kan worden gewerkt, dan blijft de therapeut toch steeds in gedachten houden dat het kind twee ouders heeft. Bij de ene ouder zal de therapeut ruimte creëren om de andere ouder een plaats te geven en te erkennen als ouder van het kind. De therapeut doet zeker geen veroordelende uitspraken over de andere ouder.

- Met de biologische ouder samen met de nieuwe partner: Vanuit de indicatiestelling kan blijken dat het aangewezen is om de nieuwe partner te betrekken bij de oudertherapie.

Soms is een uitgebreid diagnostisch onderzoek nodig om uit te maken welke problemen het kind ondervindt ten gevolge van een eigen problematiek (leerstoornis, autisme, enz.) en welke problemen eerder moeten worden toegeschreven aan het voortdurend geklemd zitten tussen beide ouders (depressie, gedragsproblemen). Indicatieonderzoek is nodig om de passende therapie te bieden.

De bevindingen van dit onderzoek en het opzet van de kindtherapie deelt de therapeut in een adviesgesprek mee aan beide ouders. Hierbij moet de therapeut rekening houden met het feit dat beide ouders recht hebben op informatie over objectieve gegevens zoals diagnose en voorstel tot behandeling. De therapeut geeft echter geen details van wat het kind in vertrouwen heeft meegedeeld.

De volgende vormen van *kindtherapie* zijn mogelijk:

- In de individuele sessies met het kind zal de therapeut het kind helpen de moeilijke scheidingssituatie van zijn ouders te verwerken. Het is belangrijk om het kind weerbaar te maken, zodat het zich niet langer de speelbal voelt in het gevecht van zijn ouders.
- Groepsprogramma's voor kinderen in echtscheidingssituaties: Voor alle kinderen is de scheiding van hun ouders een ingrijpende periode. Kinderen hebben er nood aan om hun ervaringen te delen. Dit doen ze het liefst met lotgenoten. De belangrijkste componenten die in een groep voor kinderen aan bod kunnen komen zijn: verwerking van de scheiding, verwerking van de voor hen moeilijk invoelbare ruzies tussen hun ouders, leren omgaan met de veranderingen in hun leven (ouders nooit meer samen, nieuwe partners, nieuw samengesteld gezin, verschillende woonplaatsen), enz.

Bij het individueel werken met kinderen moet de hulpverlener een onderscheid maken tussen kinderen jonger dan 12 jaar en kinderen ouder dan 12, al dan niet aangemeld door de ouders. Dit onderscheid wordt vooral gemaakt omwille van de verschillende rechtspositie van kinderen en jongeren (decreet rechtspositie). In de volledige CGG-tekst over vechtscheidingen

wordt dit verduidelijkt aan de hand van verschillende beslissingsbomen.

Methodieken van strategische opstellingen en werkmiddelen

Na de vraagverheldering en de indicatiestelling wordt er zorgvuldig geanalyseerd voor welke strategische opstelling er wordt gekozen en welke methodieken kunnen worden aangewend om tot een zorg op maat te komen.

■ Ondersteuning in het eigen team

Werken met situaties van kindermishandeling in het kader van een vechtscheiding is emotioneel zeer belastend, zowel voor de therapeuten als voor het team. Het is typerend voor dit soort therapieën dat het niet meer duidelijk is of er nu sprake is van echte mishandeling of dat de term mishandeling enkel een wapen is dat wordt gebruikt in een echtscheidingsstrijd. Na een soms jarenlang gevecht is het immers uiterst moeilijk te achterhalen wat oorzaak en gevolg zijn. Vaak zijn oorzaak en gevolg volledig met elkaar verstrengeld.

Zoals een kind in vechtscheidingssituaties zich volledig klemgezet kan voelen, zo kan ook de therapeut die met deze situaties werkt zich voelen. De therapeut voelt zich soms therapeutisch onmachtig en begint te twijfelen aan zijn eigen mogelijkheden. Dit gevoel

van onzekerheid en onmacht leidt bij therapeuten vaak tot wat 'handelings-verlegenheid' wordt genoemd. Het is dan ook noodzakelijk dat er ondersteuning is, zowel voor de betrokken therapeuten als voor het team.

Ondersteuning van de therapeuten:

- De therapeut kan samenwerken met een cotherapeut, die mede de casus opvolgt en met wie hij/zij regelmatig kan overleggen.
- Het organiseren van een inhoudelijke bespreking
- Werken met vechtscheidingen vraagt een verregaande vorm van specialisatie van de therapeuten. Er moet een goede kennis aanwezig zijn over de betekenis van een echtscheiding voor ouders en kinderen. Het is ook belangrijk over enige juridische informatie te beschikken en alleszins op de hoogte te zijn waar men informatie kan krijgen.

Ondersteuning van het team:

- Het team schrijft een kader uit voor het werken met kinderen in vechtscheidingsituaties in de gewone procedure van aanmelding, vraagverheldering, indicatiestelling en behandeling. De algemene principes worden best zeer expliciet uitgewerkt.
- Als verschillende therapeuten werken met eenzelfde vechtscheidings-situatie kan dit leiden tot een splitting in het team. Het team herkent dit fenomeen en weet of leert dit te hanteren.

- Tijdens de teambespreking is er extra aandacht voor de strategische opstelling. Er wordt meer dan gewoonlijk aandacht besteed aan de formele aspecten (wie, wat, wanneer en hoe iemand iets doet).
- Het team moet kunnen en durven erkennen dat niet alles kan worden opgelost. Na een analyse van de hulpvraag kan worden besloten dat deze patiënten enkel kunnen worden geholpen door geen hulp te bieden.

Ondersteuning door het management:

- De therapeut kan steun ervaren als er wordt gewerkt met bijvoorbeeld een door de organisatie opgestelde brief, waarin men aan de ouders meedeelt hoe er in de setting met vechtscheidingen wordt gewerkt. Dit schept duidelijkheid voor beide partijen.
- De organisatie kan een (inhoudelijke) ondersteuning voorzien voor de therapeuten bij juridische kwesties.
- Tegenover de rechtbank wordt de verantwoordelijkheid voor een casus door de organisatie opgenomen.
- De organisatie blijft steeds een neutrale positie innemen.

■ Samenwerking met andere actoren in het veld

Volgens de denkgroep vechtscheidingen komt er bij het werken met kin-

deren in een vechtscheidings situatie vaak een minimale netwerking tot stand. Dit is omwille van de complexiteit van een vechtscheiding ook vereist voor de hulpverlener. Samenwerken met andere diensten is immers dikwijls een noodzaak. Die samenwerking kan verschillende vormen aannemen. Actoren met wie er een minimale netwerking tot stand kan komen, worden hieronder beschreven. Het gaat over het CLB en de school, het CAW, het Vertrouwenscentrum Kindermishandeling en justitie.

CLB en school

Bij een overleg met het CLB en de school is het zinvol om er de ouders zo veel mogelijk bij te betrekken. Als de ouders niet aanwezig kunnen zijn op het overleg, moeten zij zeker altijd op de hoogte worden gebracht van wat er in het overleg werd besproken en afgesproken. Andere tips waarmee rekening kan worden gehouden zijn:

- De CGG kiest het best geen partij. Gelet op het nieuwe kader kan men dit best ook expliciet benoemen.
- Bij een bespreking geeft de hulpverlener enkel objectieve informatie (testgegevens, observatiegegevens).
- De therapeut geeft enkel die informatie door die relevant is voor de school.
- De therapeut moet steeds afwegen wat in het belang is van het kind. Heeft het kind baat bij een overleg

met het CLB en/of de school of is de ouder er meer bij gebaat?

- Wat indien men zwijgt? Met de CLB-medewerkers heeft de therapeut wel een gedeeld beroepsgeheim, maar niet met de leerkrachten (Boedts, 2002).

Centrum voor Algemeen Welzijnswerk (CAW)

De begeleiding in een CAW heeft als doel om de hulpvragers een breder zicht te geven en greep te laten krijgen op de situatie en om hen eventueel patronen te kunnen laten doorbreken, zodat ze gemakkelijker kunnen functioneren in het dagelijks leven. Het CAW biedt individuele begeleidingen, gezins- en groepsbegeleidingen aan. In een CAW worden voornamelijk kortdurende begeleidingen gegeven. Patiënten met een ernstige pathologie (volwassenen en kinderen) en jonge kinderen worden naar een CGG verwezen voor verdere behandeling.

In een *scheidings- of ouderschapsbemiddeling* krijgen de mensen de mogelijkheid om te onderhandelen over goederen en ouderschap. Het doel is te komen tot een gedragen overeenkomst met betrekking tot het verblijf, de kosten en de goederen voor het heden en de toekomst. Deze dienst van het CAW kan door een CGG op elk moment van de begeleiding worden ingeschakeld, zowel in de aanloopfase als in de problematische fase. Onderhandeling (bemid-

deling) onderscheidt zich van een therapeutisch proces omdat de focus op beleving niet primair is. Wanneer in de onderhandeling wordt gestoten op een pathologie of een emotionele blokkade, waardoor de bemiddeling vastloopt, moet hiervoor voldoende ruimte en tijd worden gemaakt. Dit kan bijvoorbeeld bij een therapeut.

In een *bezoekruimte* kunnen ouders en grootouders hun recht op persoonlijk contact met hun kinderen of kleinkinderen uitoefenen. Deze vorm van hulpverlening wordt aangeboden wanneer ouders en kinderen geen fysiek contact meer kunnen hebben met elkaar omwille van geëscaleerde conflictsituaties. De *bezoekruimte*, waar de ontmoetingen kunnen plaatsvinden op een neutraal terrein en onder toezicht, is dikwijls een noodzakelijke tussenstap voor het uitoefenen van het omgangsrecht in een vechtscheiding. Het is belangrijk te weten dat het inschakelen van deze vorm van hulpverlening altijd gebeurt op basis van een beslissing van de jeugdrechter.

De *juridische dienst* van het CAW kan ouders wegwijs maken in het juridische kluwen waarin ze soms terechtkomen.

Vertrouwenscentrum voor Kindermishandeling (VK)

De werking van een VK is bij vechtscheidingen in principe niet anders dan bij andere intrafamiliale vormen van kindermishandeling. Dit wil zeg-

gen dat er zoveel mogelijk met alle partijen wordt gewerkt met als eerste doel de mishandeling te stoppen om nadien via hulpverlening positieve verandering te creëren. Ook bij vechtscheidingen spreekt het VK principieel de beide ouders aan in het zoeken naar een meer constructieve omgang tegenover de kinderen. Aanklampend onderhandelen met beide ouders is ook voor een VK de aangewezen weg.

Alleen bij situaties waar hoogdringendheid kan worden aangetoond, kan men eenzijdig handelen. Als er vanuit een onderzoek van een kind kan worden aangetoond dat een beschermingsmaatregel zich opdringt, kan/moet het parket worden ingeschakeld.

Er kan altijd met een VK contact worden genomen om anoniem een casus voor te leggen *ter advies of ter ondersteuning* van eigen handelen. Nadien kan dit indien nodig en wenselijk nog steeds evolueren naar een melding.

Melden bij het VK is aangewezen als op de teambesprekingen blijkt dat er op een CGG geen therapie op gang komt, dat de ouders er niet in slagen om weer zorgende ouders te worden én dat er signalen zijn dat de integriteit van het kind blijvend bedreigd is. De situatie wordt dan gezien als een vorm van kindermishandeling. Er moet hiermee worden omgegaan zoals bij andere vormen van kindermishandeling. Melden bij het VK gebeurt best vanuit een teambe-

slissing. Ouders worden verwittigd dat het CGG de situatie aanmeldt op een VK. In overleg met het VK wordt bekeken welke actie best wordt ondernomen. Als de ouders worden uitgenodigd door het VK worden ze aangesproken op de mishandeling en gewezen op hun verantwoordelijkheid. Het VK probeert de ouders opnieuw te motiveren om het belang van hun kind(eren) te laten primeren op hun vechtscheiding en hiervoor de nodige hulp te zoeken. De tussenkomsten van het VK kaderen in de vrijwilligheid. Als ouders weigeren mee te werken zal het VK bekijken welke stappen er verder moeten worden ondernomen om de veiligheid van het kind te bewerkstelligen. Dit kan al of niet in overleg met het CGG naargelang de betrokkenheid van het CGG.

Als de aanmeldende ouder (AO) een verhaal brengt van mishandeling door de andere ouder én als het CGG na vraagverheldering en/of onderzoek tot de conclusie komt dat er hiertoe ernstige aanwijzingen zijn, dan kan het CGG deze ouder doorverwijzen naar een VK. Het VK zal de situatie dan verder exploreren met eventueel aanvullend medisch en/of psychologisch onderzoek van het kind. Bij bevestiging van het vermoeden is het de normale werking van het VK om de andere ouder uit te nodigen en aan te spreken op de bezorgdheden (tenzij er zich een hoogdringende beschermingsmaatregel opdringt en

dan wordt de situatie gemeld bij het parket). De AO kan zich hiertegen echter verzetten en er bijvoorbeeld voor kiezen om onmiddellijk naar justitie te gaan op basis van de bevindingen van het VK. Het VK zal de AO respecteren in zijn keuze, maar zal hiervoor geen attesten afleveren. Als de AO akkoord gaat om de NAO uit te nodigen, zal er bij weigering van de NAO om mee te werken opnieuw met de AO worden overlegd welke actie er moet worden ondernomen. Dit kan gaan van het adviseren aan de AO om een Maatschappelijk Onderzoek aan te vragen bij de jeugdrechtbank tot en met het melden bij de procureur in acute gevaarsituaties.

Als beide ouders meewerken wordt de situatie aangepakt zoals in andere meldingen van kindermishandeling: exploratie, diagnostiek, indicatiestelling en doorverwijzing naar de gewenste hulpverlening. Hierbij vertrekt men altijd vanuit de belangen van het kind.

Comité voor Bijzondere Jeugdzorg (CBJ)

Als het kinder- en jeugdteam van het CGG van oordeel is dat hulpverlening in de bijzondere jeugdzorg (thuisbegeleiding, een opname of anderszins) meer aangewezen is voor het kind of als het gaat om een Problematische Opvoedingssituatie (POS), dan wordt de ouders voorgesteld om contact op te nemen met het Comité voor

Bijzondere Jeugdzorg (CBJ). Als ouders niet ingaan op dit voorstel, kan het CBJ eventueel zelf het initiatief nemen om de ouders uit te nodigen. Als ouders hier niet op ingaan en het CBJ vindt dat er toch hulpverlening moet worden ingeschakeld, kan het comité doorverwijzen naar de bemiddelingscommissie.

Bemiddelingscommissie

Volgens het decreet van 4 april 1999 over de Bijzondere Jeugdbijstand dient het doorverwijzen naar de bemiddelingscommissie via het CBJ te gebeuren. Het CBJ kan enkel worden ingeschakeld bij Problematische Opvoedingssituaties (complex, langdurig en ernstig probleem). Buiten de mogelijkheid om een beroep te doen op voorzieningen van jongerenwelzijn (voorzieningen voor Bijzondere Jeugdbijstand) kan het CBJ doorverwijzen naar de Bemiddelingscommissie.

In een aantal gerechtelijke arrondissementen laat de Bemiddelingscommissie toe dat het Vertrouwenscentrum of een andere hulpverleningsinstantie rechtstreeks naar hen verwijst als er in de vrijwilligheid geen oplossing kan worden gevonden.

De Bemiddelingscommissie heeft als taak:

- te bemiddelen en zo de vrijwillige hulpverlening weer op gang te trekken (eventueel onder een aantal voorwaarden)

- of de zaak “uit handen te geven” (wat hier – in tegenstelling tot de juridische term – betekent dat men de zaak niet zo ernstig vindt en loslaat)
- of door te verwijzen naar het Parket, die dan autonoom beslist of de jeugdrechter wordt gevat.

Samenwerken met justitie

Voorzichtigheid is noodzakelijk omdat de medewerkers van politie en justitie geen beroepsgeheim hebben, maar een ambtsgeheim. Dat houdt in dat de informatie die zij ontvangen kan, mag en soms moet worden doorgegeven aan medewerkers van justitie/politie. Het betekent eveneens dat ze gebonden zijn aan een aangifteplicht (ambtenaar) wanneer ze strafbare feiten vernemen, wat verschilt van de verplichtingen van de CGG-medewerkers (beroepsgeheim). Justitie heeft geen juridische vertaling voor de term emotionele mishandeling en verwaarlozing. Ze heeft dan ook weinig middelen om deze vorm van onrecht te bestrijden.

Een CGG kan volgens artikel 485bis van het strafwetboek een beroep doen op ‘sprekrecht voor de dragers van het beroepsgeheim’ en naar de procureur gaan als er een dreigend en ernstig gevaar bestaat voor de psychische of fysieke integriteit van de betrokkene. Zo kan er bijvoorbeeld een acute noodzaak zijn om in de situatie in te grijpen als een ouder dreigt suïcide te plegen met de kinderen. Op

dat moment wordt het een rechtszaak en geeft men het volledig uit handen. Het therapeutische proces wordt dan gestopt.

■ Algemeen besluit

Deze tekst handelt over kinderen en jongeren van wie de leefsituatie wordt bepaald door de vechtscheiding van hun ouders.

Vechtscheidingen en conflictueuze scheidingen zijn een maatschappelijk relevant thema. Onder vechtscheidingen verstaan we een echtscheiding waarin er, omwille van het gevecht tussen de ouders, geen rekening wordt gehouden met de kinderen. De kinderen/jongeren die in deze context moeten opgroeien, worden dan ook frequent door één of beide ouders aangemeld op een kinder- en jeugd-dienst van een CGG. Uitgaande van de definities van kindermishandeling stelt de VVI-FDGG stuurgroep kindermishandeling dat vechtscheidingen kunnen worden begrepen als een vorm van psychische mishandeling of verwaarlozing van de betrokken kinderen.

Deze visietekst werd gemaakt om de therapeuten in de CGG-sector een leidraad te geven bij het behandelen/begeleiden van kinderen/jongeren die leven in de context van een vechtscheiding van hun ouders. Deze

kinderen/jongeren hebben reeds een ernstige psychisch probleem of ze dreigen, omwille van de risicovolle situatie waarin ze zich bevinden, ernstige psychische problemen te ontwikkelen. Er wordt steeds samen gewerkt met één of liefst met beide ouders.

We geven vooral algemene richtlijnen die therapeuten kunnen gebruiken om de vele valkuilen die men in dergelijke behandelingen kan tegenkomen, zo veel mogelijk te vermijden. De algemene punten moeten telkens worden aangepast aan de casus in kwestie.

Wat de behandeling betreft is het moeilijkste punt meestal het beslissen wat er moet gebeuren met de kinderen wanneer men vermoedt dat ze ernstig lijden onder het voortdurend conflict van hun ouders en men deze ouders via therapie niet kan bereiken. Hierbij moeten alle mogelijke voor- en nadelen van een individuele begeleiding voor de kinderen heel zorgvuldig worden gewikt en gewogen.

We willen benadrukken dat het werken met situaties van vechtscheidingen emotioneel zeer belastend is voor de therapeuten. Met verschillende therapeuten een casus behandelen, regelmatig teamoverleg en ondersteuning vanuit de organisatie zijn een absolute noodzaak.

Ten slotte is het vlot kunnen samenwerken met de andere hulpverleningsinstanties uit de regio in deze situaties

ook een must. Een goede kennis van elkaars werking is hierbij een grote steun.

■ Referenties

Beel, V. (2007). *Als scheiding tot breuk leidt*. De Standaard, 14 februari 2007.

De Laet, L. (2007). *Kinderen als wapen en prooi in vechtscheidingssituaties. De behandeling van*

de ernstige psychische problemen bij deze kinderen. Gent/Brussel: VVI-FDGG Stuurgroep Kindermishandeling. Deze brochure met bijlagen en uitgebreide bibliografie is gratis te downloaden op <http://www.zorgnetvlaanderen.be/publicatie/Pages/vechtscheidingssituaties.aspx>

Kooij, M. (2007). *Kiezen voor kinderen is niet kiezen tegen ouders*. <http://www.leerlingenbegeleiding.nl/documentatie/digitaaltjes/kiezen-voorkinderen.php>

Pals, J. (2007). *Kind in het middelpunt, maar niet in het conflict*. http://www.demooij.com/jeannette/files/pdf/Kind_in_het_middelpunt.pdf